

dyslexie twee reacties

In onze vorige aflevering verscheen een artikel van Fie van Dijk over woordblindheid. Voor enkelen vormde de inhoud daarvan een aanleiding om direct te reageren. De redactie is van mening dat het geleverde commentaar ook voor anderen een zinvolle aanvulling op het bedoelde artikel kan betekenen en besloot de reacties in dit nummer te plaatsen.

Betty Wesdorp heeft als schoolpsycholoog te maken met kinderen die moeilijkheden hebben met lezen en schrijven. In haar repliek vermeldt ze in hoeverre voor haar het artikel 'Woord-gestoord' onvolledig was.

Koosje Henneman schrijft haar reactie vooral vanuit de ervaring die ze als ouder heeft met een dyslectisch kind. Ze vertelt over die ervaringen, geeft aan wat volgens haar onjuist is in de door Fie van Dijk gekozen benadering en besluit met enkele suggesties voor leerkrachten en ouders.

Betty Wesdorp

DYSLEXIE. EEN POGING TOT REPLIEK

Hoewel ik naast een drukke baan als schoolpsycholoog probeer zoveel mogelijk de vakliteratuur bij te houden, weet ik best dat mij dat niet altijd goed lukt. Daarom trok het artikel van Fie van Dijk (in *Moer* 1980: 6) over dyslexie mij sterk aan. Ik verwachtte een overzicht van de huidige stand van zaken op het gebied van het dyslexie-onderzoek. Immers, in een redactioneel stukje vooraf las ik dat de projectgroep volwassenen educatie de literatuur had onderzocht. Maar al lezend ontstond vrij snel een teleurgesteld gevoel.

Want het artikel bleek te berusten op een zeer beperkt aantal bronnen, waarvan de keuze discutabel is. En voorts is het literatuurverslag uiterst onkritisch.

Beperkt en onkritisch

In het artikel worden zeven publikaties genoemd (met betrekking tot de dyslexie-bestaat-school). Deze steken wel schril af tegen de meer dan tweehonderd titels die in het boek van Kuipers (1979)

voorkomen. De keuze van deze zeven publikaties is ook vreemd. De schrijfster verwijst nauwelijks naar specifieke boeken over dyslexie. Wel citeert ze uit een Amerikaans handboek over lezen in het algemeen. Een dergelijke keuze is op zijn minst oppervlakkig, vooral als je weet, wat er in de Verenigde Staten op dit gebied te koop is. Ik vind, dat de twee op dyslexie toegespitste publikaties van Tamopol (1976; 1977) eigenlijk niet mogen ontbreken in zulke literatuuroverzichten als die van Fie van Dijk. Hetzelfde geldt voor het werk van Chicorel (1976), dat evenzeer voor dit doel onmisbaar lijkt.

Het literatuuroverzicht berust dus op zeer weinig literatuur, die eigenlijk ook zeer slecht is gekozen. Maar de meeste bezwaren heb ik toch tegen de wijze waarop de schrijfster de literatuur bespreekt. In haar weergave van de dyslexie-bestaat-school is ze verwarrend en zeer onvolledig. Binnen het korte bestek van deze reactie kan ik niet alle ongerechtigheden opsommen. Ik volsta met de volgende constatering: ze citeert Kuipers verkeerd, als ze 'neurologische stoornis' leest waar 'neurotische stoornis' staat; en ze citeert bovendien zeer selectief: ze laat bepaalde, niet in haar betoog passende stoornissen uit dezelfde opsomming van Kuipers (pag. 27) weg. Daarnaast verzwijgt Fie van Dijk de overal in de literatuur voorkomende essentiële tweedeling in primaire en secundaire dyslexie.

Tegenover slordige en selectieve behandeling van de dyslexie-bestaat-literatuur staat een bijzonder onkritische bespreking van enkele dyslexie-bestaat-niet auteurs. In de loop van het verhaal wordt het de lezer wel duidelijk dat Fie van Dijk geen aanhangster is van de dyslexie-bestaat-school. Maar dat mag haar toch niet ongevoelig maken voor het feit, dat de andere school hier en daar onzin verkoopt of onbewezen stellingen poneert. Een voorbeeld van onzin?

Crabtree's verhaal over de 10.000 kinderen in Japan, waarvan maar 1 procent leesmoeilijkheden had, tegenover 14 procent van een steekproef Engelse kinderen. Crabtree trekt de conclusie dat er iets aan de hand is met het Engelse schoolsysteem: daar leren ze de kinderen slecht lezen. Maar je kunt natuurlijk zó twee andere conclusies trekken uit dezelfde 'feiten': bijvoorbeeld dat er iets aan de hand is met het Japanse schoolsysteem, namelijk dat de selectie daarin zo streng is, dat de kinderen die niet meekomen snel uit het gewone systeem verdwenen zijn, terwijl ze in het

Engelse schoolsysteem zolang mogelijk worden gehandhaafd. Of nog een andere conclusie: dat de Japanners een voor het lezen interessant tekensysteem hebben uitgevonden, dat zeer heilzaam is voor dyslectici, terwijl het Engelse tekensysteem nogal wat problemen oplevert. Dat Crabtree de genoemde conclusie trekt, is tot daar aan toe. Maar dat Fie van Dijk niet kritisch genoeg leest en deze onzin klakkeloos overneemt, vind ik teleurstellend.

Onbewezen stelling

Een voorbeeld van een onbewezen stelling? Fie van Dijk geeft zonder meer een uitspraak van Freinet-werkers aan ons door: 'Wij kennen dan ook de dyslexie niet' (pag. 9). Dit resultaat blijkt in Freinet-scholen bereikt te worden doordat men daar 'begint bij de spontane uitingen van het kind'. Ik veronderstel, dat Fie van Dijk zich achter deze uitspraak stelt; het is echter behoorlijk onduidelijk waar het citaat eindigt en haar commentaar begint. Ik vind het teleurstellend dat de Freinet-stelling kritiekloos aan ons wordt doorgegeven. Ik denk nog steeds, dat de Universiteit een plaats is, waar uitspraken getoetst worden en prenties worden waargemaakt. Zo'n uiterst belangrijke Freinet-stelling zou ik in een onderzoek getoetst willen zien. Voor de aanhangers van de dyslexie-bestaat-niet-school, lijkt een dergelijk toetsingsonderzoek een must: ze kunnen daarmee hun gelijk bewijzen. De aanhangers van de andere school zouden er zeer veel van kunnen leren. Maar helaas: Fie van Dijk toetst hier niet; ze neemt de stelling zonder meer aan, omdat die in haar betoog past.

Nu werk ik al jaren met ouders en leerkrachten van kinderen die moeilijkheden hebben met lezen en schrijven. Ik zit echt niet te wachten op een projectgroep die gelooft, nee: zeker weet, dat de school de dyslexie gewoon heeft uitgevonden om de arbeiderskinderen dom te houden. Ik weet wel beter, en Fie van Dijk eigenlijk ook wel. Uit de voorbeelden die ze noemt, blijkt dat dyslexie ook wel eens in 'hogere klassen' toeslaat. Voor de lezers die op de hoogte zijn van de dyslexie-geschiedenis, moet het een verrassing zijn, dat de dyslexie gereserveerd schijnt te zijn voor de arbeiderskinderen. Zij weten namelijk, dat de dyslexie vroeger het privilege was van kinderen uit de betere milieus. De eerste LOM-school in Nederland was een particuliere, en ook de hulp die eertijds

via remedial teachers verkregen werd, moest geheel door de ouders betaald worden.

Onderzoek

Daarom: het lijkt me van belang, dat de Universiteit onderzoek stimuleert en verricht op dit gebied. Een toetsingsonderzoek, waarin nagegaan wordt óf de Freinet-aanpak inderdaad *de* oplossing voor het probleem is, zou mijn lijstje met ervaringsfeiten kunnen veranderen, dat er op dit moment nog als volgt uitziet:

kinderen die bijzonder veel moeite hebben met lezen en spellen

- komen uit alle sociale milieus
- kunnen zowel zwak- als zeer goed begaafd zijn
- kunnen van elke soort school afkomstig zijn
- kunnen met elke soort leesmethode onderwezen zijn
- zijn ongeveer vier maal zo vaak jongens als meisjes.

Nu is er natuurlijk al heel veel onderzoek op dit gebied gedaan. En er zijn gelukkig feiten waarover de meeste onderzoekers het eens blijken. Bijvoorbeeld: dat leren lezen een erg ingewikkeld proces is en dat er bij optredende leesmoeilijkheden dus sprake kan zijn van verschillende oorzaken, die als het ware op elkaar gestapeld kunnen worden. Een dergelijke verklaring van leesproblemen maakt, met een duur woord, gebruik van een 'multi-causaal model'.

Wat doet Fie van Dijk ter verklaring van de leesproblemen? Zij haalt één mogelijke oorzaak — de onderdrukkende rol van de school — naar voren. Dit is haar goed recht, als je een discussie wilt over een oorzaak die naar jouw mening wat te veel wordt weggedrukt. Maar na herhaalde lezing van haar artikel moet ik toch concluderen, dat

Fie niet speels een verwaarloosd aspect naar voren haalt. Nee: ze gelooft écht dat er maar één oorzaak is van dyslexie, namelijk de onderdrukkende rol van de school. Tegen deze simpele 'mono-causale' verklaring protesteer ik. Immers: hoe meer feiten in een verklaring kunnen worden opgenomen, des te sterker is die verklaring. De mono-causale opvatting nu, die Fie van Dijk naar voren brengt, kan lang niet alle verschijnselen verklaren. Het door vele onderzoekers aangehangen multi-causale model verklaart wél veel van de feiten en ervaringen die Fie van Dijk noemt.

Tot slot

Er is nog een andere reden waarom ik protesteer. Het model, waarin de school als onderdrukker wordt bestempeld, is uitzichtsleloos voor álle hulpverleners, onderwijzers en ouders die in geleidelijke veranderingen geloven. Zij worden in dit model bestempeld tot medeplichtigen; en Fie van Dijk biedt geen praktische hulp, als ze pleit voor bevrijding van de scholen van binnen uit. Ik vind het jammer dat universitaire medewerkers niet meehelpen door onderzoek de oplossing van het dyslexie-probleem iets dichterbij te brengen.

Literatuur

- Chicorel, M. *Index to Reading and learning Disability* Chicorel library Publishing Corp., New York, 1976
Kuipers, C.G. & C. Weggelaar *Woordblind* Staatsuitgeverij, 's Gravenhage, 1979
Tomopol, L. & M. Tamopol *Reading Disabilities: An International Perspective* Un. Park Press, Baltimore, 1976
Tamopol, L. en M. Tamopol *Brainfunctions and Reading Disabilities* Un. Park Press, Baltimore, 1977

Koosje Henneman

DYSLEXIE, EEN COMPLEX GEHEEL OF EEN EENVOUDIGE ZAAK?

In *Moer* 1980: 6 schreef Fie van Dijk een artikel over *dyslexie en selectie*. Zij vroeg zich naar aanleiding van het verschijnsel af: '... waar zijn de leerlingen, de ouders, de leraren, de studenten?' Ik voelde me geroepen te reageren, want ik ben een ouder van een dyslectisch kind en docent taalbeheersing aan een NLO. Ik reageer in eerste instantie als ouder.

Als ik haar moet geloven, blijft er voor een dyslectisch kind weinig anders over dan te wachten op de grote maatschappelijke verandering die alle basisscholen omvormt in Freinet-scholen, en die onze cultuur schoeit op Japanse leest. Als ouder vind ik dat teveel gevraagd van mijn kind. Bovendien geloof ik niet dat deze verandering het verschijnsel dyslexie doet verdwijnen.